

IN MEMORIAM:

СПОМЕНИ ЗА СЛАВА ОТ ТАНЯ МАСАЛИТИНОВА

Славка Славова, личен архив

Когато ковчегът с тялото на голямата актриса Славка Славова (24.3.1924–6.4.2002) потъваше в земята, публиката ръкопляскаше. Сякаш това беше последното спускане на театралната завеса, която преди повече от половин век се вдигна и открито застана на сцената крехко, зеленооко момиче, дръзнало да тръгне по трудния път на артиста.

Някои ще кажат: защо „публика“? На гробището се бяха събрали нейни близки, роднини и приятели, дошли да се сбогуват с нея. И така да е. Те също бяха част от нейната публика, коя-

то години наред ѝ ръкопляскаше, скандираше „браво!“, обичаше я...

Сега, когато пиша тези редове, все още не мога да повярвам, че нея вече я няма. Всеки ден ми се иска да ѝ звънна по телефона и всеки ден си повтарям: „Славе, Славе, как можа да ми скроиш този номер?“ Все ми се струва, че ще вдигна очи и ще я видя – седнала отсреща, пронизваща ме с типичния си ироничен поглед. И сякаш я чувам да казва: „О–о, сестро, на теб ли се пагна задачата да ме възхваляваш – нали за мъртвите или хубаво, или нищо. Само, ако обичаш, не прекалявай със суперлативите, нали знаеш, че не ги понасям“.

Не, Славе, няма да прекаля. Мисля, че най-добре те познавах от съвсем млада, току-що приета в Народния театър. И точно съм преценявала твоята толкова своеобразна дарба, богатата ти индивидуалност. Нашето поколение бе наистина много талантливо, но ти по нещо се отличавахте. По какво? Трудно е да се определи. Някои те намираха прекалено „театрална“, други не харесваха тембъра на гласа ти, физиката ти... Но когато светлините в залата угасваха и завесата се вдигаше, всички, дори тези, които те критикуваха, бяха омагьосани от яркото излъчване на таланта ти, на магнетичното ти присъствие...

Така беше. Когато Славка се появяваше на сцената, тя по някакъв необикновен начин фокусираше върху себе си вниманието на зрителя. Не беше

лесно да ѝ се партнира – особено когато ролята бе „нейна“, както се изразява в театъра. Тя умееше да Владее публиката, да я убеждава, да я изненадва, да я трогва, да я разсмива...

Например в Чеховата „Чайка“ тя играеше второстепенната роля на Маша. А стана център в спектакъла. Но не с евтини похвати или сантименти. Беше странна Маша: ту женствена, ту рязка и остра (една от чертите на собствения ѝ характер). Почти всяко нейно появяване в тази роля публиката посрещаше с ръкопляскания.

Помня първата ѝ поява на сцената на филиала на Народния театър (сега театър „Сълза и смях“) в пиесата на Малюгин „Стари другари“. Бяха най-страшните години на Сталинска диктатура, всеки се боеше от всекиго, никой не смееше никому да се довери. Това, разбира се, не се отнасяше до мен и Славка. Тогава всички бяхме млади, жадни за работа и влюбени в професията си. Режисьорът Гриша Островски също прохождаше на сцената – доколкото си спомням, това бе първата му постановка. Колкото и да звучи невероятно за онези времена, тази пиеса не беше нито партийна, нито „остро идейна“, каквито тогава шестваха по всички театри. Беше хубава, човечна пиеса, която проследяваше съдбите на група хора, пометени от войната. Играеше почти целият млад състав на Народния театър: Апостол Карамитев, Асен Миланов, Кирил Янев, Георги Попов, Куна Баева и други, вече не помня кои. Славка играеше малкото, изгладняло момиче Сима. Тя самата беше тогава много слаба и наистина изглеждаше почти като дете. Всички репетирахме с голямо увлечение, бяхме почти

стигнали до премиера и Внезапно се пусна слух: авторът на пиесата бил обвинен в „космополитизъм“ и въввлечен в поредния Сталински процес. Ужас! Гриша Островски категорично заяви: „Ще продължим да репетираме!“ Дирекцията на театъра веднага провери – забранена ли е пиесата в Съветския съюз? За щастие не беше. Внезапно В. Червенков, тогава все още само председател на КНИК (Комитет за изкуство, наука и култура), нареди: пиесата да се играе пред публика и тя с гласуване да реши съдбата ѝ. Никога няма да забравя този съгубовен спектакъл – всъщност първата ни генерална репетиция пред публика. Салонът беше претъпкан. Играехме заредени с целия хъс на младостта, като за пръв и последен път. Особено впечатление направи една сцена със Сима (Славка). Публиката започна да ръкопляска и да вика: „Сима! Сима!“ Смятам, че това много допринесе за добрия изход на този пробен спектакъл – надделя мнението: да се играе! А когато раздаваха първите Димитровски награди, цялата ни младежка трупа получи колективна награда. Разделихме си парите, които не бяха много, но ни стигнаха да си купим по едно колело. Тогава почти всички играехме на репетициите с колела.

Неотдавна се отбих в Народния театър и видях пред него паркирани много, и то луксозни коли. Казах си: „Нека, актьорите го заслужават!“ Но и с носталгия си спомних за онези тежки времена, когато бяхме млади, а джорът на театъра беше претъпкан с наредени едно до други скромни колела.

Скоро след успеха на „Стари другари“ Славка бе сполетяна от голяма бедга: безследно изчезна баща ѝ. По-късно

се разбра, че е арестуван по обвинение в шпионаж в полза на западни държави! Пълен абсурд – инженер Славов, този изключително почтен и свестен българин! Присъдвата, както във всички подобни скалъпени Сталински процеси, беше „смърт“... Славка обожаваше баща си и това, което се случи с него, се отрази завинаги на характера ѝ. Тя като че ли се пречупи. Преди, когато се запознахме, тя беше весела, жизнерадостна, чудесно пееше на младежките сбирки. Без да бъде първа красавица, беше харесвана, ухажвана, очарователна... Добре че до края на живота си запази чудесното си чувство за хумор – една от причините така да се сбlijим. Благодарение на колежката ни Иванка Димитрова, която имаше голямо влияние в партийните среди, смъртната присъда на Димитър Славов бе заменена с доживотен затвор. След шест години той бе пуснат на свобода и реабилитиран, а апартаментът му бе върнат. Но Славка вече не беше същата – стана по-затворена в себе си, по-рязка, по-отчуждена.

По време на репресирането на баща ѝ Славка бе уволнена от Народния театър. Тогава директорката на Младежкия театър Пенка Дамянова я прие в своята трупа. Слава завинаги ѝ остана благодарна (както и на В. Червенков и на И. Димитрова за спасяването на баща ѝ). В Младежкия театър тя много скоро се наложи с таланта си и стана една от водещите актриси.

След реабилитирането на баща ѝ Славка бе върната в Народния театър.

Искам да разкажа за един от върховете в кариерата ѝ – ролята на Мила Драгоданоглу в пиесата на Яворов „В полите на Витоша“. Постановката на

тази пиеса стана, както сега се казва, хит в репертоара на Народния театър, игра се около 600 пъти, обиколи сцените на цяла България, бе на турне в Югославия и Съветския съюз.

Когато режисьорът Стефан Сърчаджиев разпредели пиесата – Славка в ролята на Мила, а мен в ролята на Елисавета, ние, без да чакаме официалния прочит, веднага я потърсихме и изчетохме. Бяхме едигни в мнението си: „Остаряла! Сантиментална! Допотопна!“ Яхнахме колелата и отидохме при голямата ни, тогава възрастна вече актриса Ольга Кирчева; тя също бе разпределена в пиесата в ролята на 2-жа Петрович. Двете ѝ се възхищавахме и я обичахме. От своя страна, към Слава Ольга Кирчева имаше особено отношение – тя я беше подготвила за Театралната школа и много ценеше таланта ѝ.

Пристигнахме. Както винаги, Ольга ни се зарадва и ни покани в малката си къщичка на ул. „Елин Пелин“, засенчена от нацъфтели липи. Казахме ѝ мнението си... О, Господи, какво последва! Ольга само дето не ни наби. Нарече ни „кошки и глупачки“. Майка ѝ, голямата българска актриса Елена Снежина, много добре се познавала с Яворов. Ольга направо ни унищожи: „Вместо да се радвате, че имате честта да играете в тази пиеса, вие ми говорите тези глупости! Нищо не разбирате!“ Отидохме си като попарени. На прочита на пиесата режисьорът Сърчаджиев (или Сърчо, както го наричахме) се разплака – толкова беше развълнуван. Бяхме изненадани и смутени. По време на репетициите Ольга зае капитанското място – Сърчо безропотно я слушаше. Тя познаваше основно творчеството

на Яворов, епохата, самия него, Всичко – с това бе много полезна на режисьора и актьорите. Нещо в нас взе да се променя. Колкото повече навлизахме в ролите си, толкова повече те ни вълнуваха и завладяваха.

Помня как Славка изграждаше своята Мила: изчезна сантиментът, остана едно крехко, но силно момиче, емоционално, интелигентно, понякога остро и неотстъпчиво, което се бореше за любовта си. И как изпъкнаха еснафщината и душевната грубост на този свят, който заобикаляше героинята.

Често по време на работа върху пиесата ние разгорещено спорехме и се карахме. Веднъж изпрацахме заедно с Асен Миланов Славка, която живееше на „Орлов мост“. Тогава с него така се счепкахме, че почти се сбихме.

Най-сетне дойде решителният ден на Художествения съвет. Целият състав начело с Любо Кабакчиев, който играеше главната мъжка роля, бяхме като насадени върху горещи въгленни. И каква беше изненадата ни, когато накрая чухме ръкопляскания, а публика нямаше. Ръкопляскаше ни Художественият съвет. Такова чудо наистина рядко се случваше. На премиерата имахме огромен успех – завесата се вдигна 15 пъти! Когато през 1958 г. гостувахме в Югославия (първото ни турне след „размразяването“ в отношенията между двете страни), безпощадният тамошен критик Финци, от когото трепереха всички югославски артисти, даде висока оценка на спектакъла и особено на Славка. Паралелно с тази роля Славка Славова партнираше на голямата ни актриса Ружа Делчева в „Майка на своите деца“ от Афи-

ногенов – там тя играеше чудесно малкия ѝ Внук, Маратик.

Жалко, че не запазах отзивите за тези спектакли, но в архива на Славка сигурно ги има. И мисля, че е крайно време нашите театроведи, които още я помнят, да се заинтересуват от архивите ѝ, където е отразено както нейното творчество, така и на други големи артисти, изградили някога славата на Народния театър.

Славка изигра много роли, но и много роли я отминаха. Например, когато се поставяше пиесата за Ани Франк, Славка би трябвало да изиграе тази изтощена, измъчвана от глуда, но все пак със силна воля за оцеляване героиня. В никакъв случай не подценявам таланта и блясъка на Мила Павлова, просто според мен Мила беше прекалено цветуща, хубава и пълна с живот, за да играе едно умиращо от глад храбро момиченце. А Славка имаше и таланта, и физическите данни наготово.

И още един спомен: беше в началото на кариерата ѝ. Случи се така, че ние с нея попаднахме в пълен вакуум, или както му викаме в театъра, „безролие“. Е, и на такива моменти трябва да устоиш и да не се предаваш. И ето че изведнъж Славка ми се обажда: „Знаеш ли, ще има конкурс за майстори на естрадното изкуство. Включва какво ли не: и клоунада, и имитатори... Но има и раздел „Художествено слово“. Какво ще кажеш – да се пробваме?“

Веднага се съгласих. Подготвихме материалите си и се явихме. И за наша голяма радост, спечелихме. Но около Слава, както винаги, избухна голям спор. Тя беше подготвила монолога на Нечочка Незванова от едноименния роман на Достоевски. Слава беше влюбена в До-

стоевски, а по онова време този автор беше заклеймен като „упадъчен“, „буржоазен“ и пр. Тъй като Слава блестящо го изпълни, нямаше как – слушаха я благосклонно. Но после някой възразил: „Неподходящ материал!“ И тогава моят баща, който беше в комисията (излязъл само когато аз се явих), скочил: „Какви са тези глупости! Достоевски е велик писател и в най-скоро време ще му се поклоните доземи!“

Как му се размина това изказване – не знам, но ние със Слава разделихме втората награда (първата никому не беше присъдена) и станяхме признати рецитаторки. Скоро след това Слава подготви самостоятелен рецитал, за който трябва да се знае и помни. Зрителите си отиват, артистите се смеят, но паметта трябва да бъде съхранена. Този рецитал бе съставен по „Разкази за Италия“ от Горки. Имаше ефект на бомба. Именно тогава, когато Слава се появи сама на сцената, тя доказва своята необикновена дарба да фокусира не само вниманието, но и емоционалната настройка на публиката. Господи! Каква беше тая нейна „Нунча“! Чудех се как може в това слабичко тяло, в този мелодичен глас да се крие такава сила на внушението, такова въздействие. Зрителите буквално полудяваха. И както винаги, завистта на някои колеги не закъсня да се прояви. И тази завист съпровождаше целия ѝ живот. За мен тя ще си остане най-добрият рецитатор, когото съм слушала. Не поценявам никого – Всеки си е добър в кръга на своите възможности.

Жалко, че това изкуство, което възпитава и обогатява културата на публиката, потъна в забвение.

Слава след това направи поредица от чудесни рецитали, с които обиколи България. Добре, че първият ѝ рецитал получи признание в отзива на големия критик Любомир Тенев. Спомням си и огромния успех на „Двама в люлката“, играна в Народния театър, където Слава и Апостол Карамитев бяха съвършен дует, но нито един сериозен критик не се обади, имаше само една мижава статийка в някакъв вестник. Та нали пиесата беше американска...

„Театър, любов моя“. Без споменаването на този спектакъл всяка творческа биография на Слава ще е непълна. Пиесата, написана от Валери Петров, бе играна на сцената на „Театър 199“, който стана голямата любов на Слава, както, впрочем, и моя.

Идеята за спектакъла беше изцяло нейна. Веднъж Слава ми призна, че в началото е мислила да направи моноспектакъл, но после решила, че по-добре ще е да бъде дует. Историята на създаването на представлението заслужава цяло отделно есе. Работихме като луди. Режисьорът Младен Киселов често ни оставяше да репетираме сами и да се отдаваме на фантазията си, на чувството си за импровизация.

В последния момент, точно преди премиерата, се усъмнихме. Кои ще ни разбере? Кои ще ни хареса? После си казахме: „Е каквото стане – стане!“ И стана... Игралме „Театър, любов моя“ десет сезона, винаги при претърпан салон. Обиколихме с него цяла България и целия тогавашен „соцлагер“.

Последната мечта на Слава беше Валери да напише „Театър любов моя 2“ – приблизително същата тема при новите условия. Вече се раждаха идеи,

имахме няколко срещи с Валери Петров, но... Съдбата реши иначе...

Макар и да не е възможно да проследя всички роли, изиграни от Славка, нека да разкажа накратко за един наш съвместен спектакъл, който, смятам, не бе оценен по заслуги от театралната критика. Става дума за постановката на пиесата „Аполоњът от Белак“ на големия френски драматург и общественик Жан Жироду.

Когато прочетох пиесата на френски, тя ми направи силно впечатление: блестяща сатира, с великолепно роли. Но уви! Те бяха много (и почти всички – мъжки), което е неприемливо за малката сцена на Театър 199. Тогава ми хрумна идея. Веднага се обадих на Славка. Накратко ѝ разказах съдържанието на пиесата и предложих: „Какво ще кажеш да изиграем двете всички мъжки роли?“ Слава прие идеята с ентузиазъм. Преведох пиесата, дадохме я на директора на театъра – актрисата Катя Зехирева, и се свързахме с режисьора Никола Петков. Той прие това хрумване, което много обогати и разви при съвместната ни работа. Партнираше ни очарователната актриса Бистра Марчева от „Сълза и смях“. Слава и аз играхме с полумаски няколко мъжки роли. Беше нещо съвсем ново за този (пък и за българския) театър изобщо. Слава показва голямо майсторство в този нов за нас стил – остра гротеска. От всяко нейно приспособление в ро-

лите струеше голямо чувство за хумор, и неочаквани ярки импровизации.

Представлението нямаше успеха на „Театър, любов моя“, но беше високо оценено от интелигентната и млада публика – не я смущаваше фактът, че от кръста надолу ние бяхме с поли.

Не всички в театъра обичаха Слава, тя беше рязка, понякога дори прекалено, изразяваше се по принципа: „Право куме, та в очи“. В пътуващия театър „Барбуков“, а после и в „Перпемуум мобиле“ всички очакваха както острите и забележки, така и вкусния тутманик, с който тя щедро ни гощаваше при всяко турне извън София.

За разлика от много колеги Слава не обичаше да общува с журналисти, особено когато в жълтата преса се появява опашата лъжи по неин адрес. Опасяваше се да дава интервюта, едвам се нави да участва в нашия съвместен филм „Умно село“ при В. Люцканов. Мразеше рекламата. Мразеше да се снима в телевизията.

Театралните артисти, които не са се снимали много в киното и телевизията, бързо потъват в забвение. А историите на театрите? Както всички подобни истории, и те са пълни с бели петна или откровени лъжи. Дано поне докато Славка още не е забравена, някой сериозен критик да се заеме да напише за нея, за нейното богато творчество, за нейната необикновена индивидуалност – за нея, такава, каквато беше.